26ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 7154 — 21 ՅՈՒԼԻՍ 1909 — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ — 3 Août 1909 — 26me année — N. 7154

"ԱՐԵՎԵԼՔ„
ՏԷՐ՝ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Ն. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	90 Ղ.օ.
» » վեցամսեայ	45 »
Գաւառներու համար տարեկան	106 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	35 Ֆր
» » վեցամսեայ	20 »
Թղթատարի ծախքը վեր վրայ	

Արեւելք

10 ՓԱՐԱ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ

10 PARAS

آره‌ولك
ارمنجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درسعادت قسطنطنیه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

Ամէն Յոյս Կորած է

Ինչ է ձեր պատասխանը վերի հարցումս։

Եւրոպան այսօր շատ աւելի կը հետաքրքրուի կոր Հայոց կեանքին անտանելիութեամբ քան հին ըէժիմին լիազօրութեան, անսանձ յառաջխաղացումի օրերուն։ Չկարծենք սակայն որ մեզ սիրելնուն կամ մեր քրիստոնեայ ըլլալուն համար է, այլ այն պատճառաւ որ առանց Հայուն անկուն ու միր գործունէութեան Թուրքիա շատ խեղճուկ յանախորդ մը պիտի ըլլար իրենց։ յեսոյ կայ ուրիշ մա մըն ալ, մանաւանդ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի մէջ, որ զուտ մարդասիրական զգացումներէ մղուած կը սոսկան Հայուն կրած տառապանքներէն և, իբր ճշմարիտ բարեկամ նոր Թուրքիոյ զօրացումին, բարեկարգութեան և յառաջդիմութեան, մտերմաբար, անկեղծօրէն կը սաստեն ժէօն-Թուրքերը։

Օսմ. երեսփ. պատգամաւորութիւնը, սիրելի է մեզի յուսալ, որ տեսաւ իր աչքերովը, լսեց իր ականջներովը մեր այս ըսածները և յուսանք որ Պոլիս վերադարձին չպիտի մոռնան Անգլիոյ ու Ֆրանսայի մէջ իր ըրած այն առաջարկութիւններն ու բարի դիտաւորութիւնները զորս իրեն թելադրեցին այդ երկու երկիրներուն մէջ իր գտած գրկաբաց ընդունելութիւնները և դարձեալ՝ այդ երկիրներուն բարգաւաճութեան և քաղաքակրթութեան հասնելու բարի նախանձը։

Որքան պիտի փափաքէի ամէնագէտ ըլլալ՝ կարդալու համար Օթել Սէսիլի խնջոյքին ներկայ եղող բոլոր հանդիսականներուն միտքէն անցածը — Հայուն, Թուրքինը, Անգլեցիինը գլխաւորաբար և Հնդիկինը, Պուլկարինը, Յոյնինը, Եգիպտացիինը եւայլն եւայլն երկրորդաբար։

Հայուն՝ դատելով ինքզինքիս վրայ, կ՚ուզեմ ըսել որ տարակոյս ու կասկած Թուրքերուն նպատակներուն ու անկեղծութիւնը վրայ և սարսափ աղգային գոյութեան մերձապատկերով։ Թուրքինը՝ անհաստատ, երերուն խորհրդածութիւններ, այսինքն թէ պէտք է Հայուն, առհասարակ քրիստոնեայ ցեղերուն ըսել. «Այո՛, ա՛լ այսուհետեւ մեր հաւասարն էք. մենք ձեր բարեկամը, ձեզի շատ բաներով երախտապարտ կրզզանք ինքզինքնիս»։ Անգլեցիինը՝ ո՞ւր էր թէ Թուրքիան ելլէր կանգնէր և ա՛լ լացուկոծի ձայներ չլսէինք, ո՞ւր էր թէ սա Թուրքիան ճանչնար իր արժանապատուութիւնը և ելլէր մարդու կարգ անցնէր։ Ուրեմն, Հայերս կը տուժենք, Թուրքերու վարանոտ և դեռ անհաստատ քայլերուն և փորձերու պահուն, ու Անգլեցիք յուսալից՝ մաղթանքներով ժամավաճառ կ՚ըլլան։ Մենք Հայերս կը ցաւինք կորսուած ժամանակին և Թուրքերուն առանց որ և է բանաւոր պատճառի մեր վրայ կասկածոտ և անհաշտ աչքերով նայելուն վրայ, մինչ Անգլեցին ոչինչ կը կորսնցնէ սպասելով։

Եթէ Ասանայի աշխարհասասան խնդիրին մէջ, որ կարծես թէ ժէօն Թուրքերուն նպատակն ու զօրութիւնը փորձելու համար սարդծուեցաւ և որ նոյն իսկ կրնամ ըսել թէ Թուրքիոյ, սահմանադրական Թուրքիոյ, եթէ ոչ գոյութիւնը, գոնէ արագ և իրական յառաջդիմութիւնը լրջօրէն վտանգելու հանգամանքներն ունի, եթէ կ՚ըսեմ այդ խնդիրին մէջ, ժէօն Թուրքերը տկարանան, ուժաթափին, մոռնան իրենց ազնիւ կոչումը, մենք կը պարտաւորինք ազգովին հեռանալ երկրէն, և անշուշտ, ըլլայ Հին Թուրքը, ըլլայ Նորը, պիտի զղջան, և պէտք է խոստովանին ասի օրքան ալ հպարտ ու անկախ երեւոյթներ առնեն։ Պիտի հեռանանք մեր օճախէն, ոչ թէ մամուլին առաջարկութեամբ, այլ իրաց բնական հետեւանքով, անձնական ապահովութեան ընազդներուն բերմամբ. ամէն Հայ անհատ միաձայն պիտի խորհի և միասին պիտի գործէ։ Բայց եթէ, —հիմա ալ խօսքը մերիններուն ուղղելով— ազգը, կամ մեծամասնութիւնը դեռ քաջութիւն ունի մնալու իր երկրին մէջ, յուսալով որ անշուշտ, օր մը չէ օր մը, պիտի մարին այդ դժոխքին բոցերը, այն ատեն ազգին վրայ կը ծանրանայ ընել այնպիսի գերագոյն ճիգ մը, աշխարհի սկիզբէն նմանը չտեսնուած այնպիսի զոհողութիւններ որ կամաց կամաց զօրանան քիչ թէ շատ ապառով մնացած կեդրոններ, գիւղ թէ քաղաք։ Ազգը արիւնքամ է, գիտենք, և սակայն դեռ պէտք է տայ, տայ, տայ։

* * *

Սուլտանիի խնդիր. — Մարդկային ազգի փրկութեան, Քրիստոսի մարդեղութեան խնդիրէն մեծ, Հայոց խնդիրէն ալ շատ աւելի մեծ եղաւ սա Երուսաղէմի խնդիրը. կը տեսնէ՞ք թէ որքան դժուարին է հոն գլուխ ելլել կարգ մը հէհպսիզներու հետ, մանաւանդ երբ ատոնք հասարակ աշխարհականներ չեն։

Հմայեակ եպսկ.ի պաշտպանողականը Յարութիւն Պատրիարքը չհրաժարեցնելու համար, ամենաողորմելի և ազայական է, և չեմ յիշեր երեսփոխան մը որ մասնացոյց ըլլար այդ բանին. ի՞նչ կ՚ըսէ այդ եպիսկոպոսը.—թէ՝ Յարութիւն Պատրիարք 70 տարի ազգին աշխատաւորն է եղած (աւելորդ կը համարինք հոս հարցնել, իր մատուցած ո՞ր ծառայութիւններով, իր կեանքին պատմութիւնն ու գործերը մեղի անծանօթ ըլլալով). բայց անհրաժեշտ կը համարինք հարցնել թէ մի՞թէ 70 տարի ազգին ծառայած ըլլալը պատճառ մըն է որ այսօր ալ իր հրաժարումով չծառայէ ազգին, երբ պարագան այդպէս կը պահանջէ. ազգասէր մարդ մը ո՛ւր ալ ըլլայ ազգասէր է, պաշտօնի վրայ թէ հեռու անկէ. ազգին շահը իր հանգստանալը կը պահանջէ և ինք, եթէ ազգասէր է, պէտք է համակերպի։ Ժէօն Թուրքերը չմնայեցին նոյն իսկ Գեամիլ փաշայի, երբ, իրենց կարծիքով, անոր հրաժարումը երկրին ծառայութիւն մը մատուցանելու հաւասար նկատեցին։ Կը սպասենք որ մեր նորընտիր Ս. Պատրիարք Հայրը, իր պաշտօնի առաջին օրերուն ցոյց տայ առնականութիւն մը և Երուսաղէմի խնդիրը լուծելով իր հաւատն ու անմահութիւնը ապահովէ։

ԽՈՍՐՈՎ.

Մէհիքեանը

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԵՊԱՐՔՈՍԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թանի Կ. Պոլսոյ Թղթակիցը յուլիս 29 թուով իր թերթին կը հեռագրէ այն տեսակցութիւնը զոր Կրէտէի խնդրոյն նիստամամբ ունեցած է Եպարքոսին հետ.—

Երէկ Եպարքոսին հարցուցի թէ իրա՞ւ է որ հելլէն դրօշը Հանեայի վրայ բարձրացած է. Եպարքոսը պատասխանեց թէ պաշտօնական տեղեկութիւն չունէր։ Հեռագրական գործակալութեանց միջոցաւ իմանալէն յետոյ այդ միջադէպը, հեռագիր ուղղած, բայց տարտամ պատասխան մը ստացած էր, որուն համաձայն, դրօշը պարզուած էր մետրապոլիտին ու քօմիդէի մը կողմէ։ Հետեւաբար Եպարքոսը աւելի ճշգրիտ լուրերու կը սպասէ։ Թէեւ Եպարքոսը մեծ կարեւորութիւն մը չընծայեր այդ միջադէպին, սակայն դիմումներ պիտի ընէ տէրութեանց մօտ, որպէս զի միտրապոլիտին կամ պատասխանատու ուրիշ ո՛և է անձի յարգել տայ օսմ. իրաւունքը։ Եպարքոսը սա կարեւոր յայտարարութիւնները ըրաւ։

«Ոչ մէկ Օսմանցի պիտի հանդուրժէ որ վեհապետական իրաւունքները ջնջուին Կրէտէի մէջ։ Զգաւոր ըլլալնուս, չենք ուզեր քան մը կտ առնել Կրետացիներէն. լայն ինքնօրութիւն մը պիտի շնորհենք կղզեցիներուն, առանց ո՛և է միջամտութիւն ընելու ներքին վարչութեան գործերուն մէջ, բայց միեւնոյն ատեն թոյլ չպիտի տանք որ ուրիշ տէրութիւն մը միջամտէ։ Կուսակալը կրնայ օսմանցի յոյն կամ կրէտացի ըլլալ և կամ չէզոք պատուիրեն մէկուն պատկանող անձ մը, տէրութեանց հաւանութեամբ։ Սակայն չեմ կարծեր որ կրէտացի կուսակալ մը յարմար ըլլայ, որովհետեւ այդպիսի բան մը հակառակութիւններ ու ներքին վէճեր առաջ պիտի բերէ։ Օսմ. վերջին ծանուցագրին պատասխանը չստացայ տակաւին, բայց գիտեմ որ նպաստաւոր ընդունելութիւն մը գտած է Ռուսիոյ և Անգլիոյ կողմէ. կը յուսամ որ Ֆրանսա և Իտալիա եւս նոյն բանը պիտի ընեն։ Սըր Էտուարտ Կրէյ յատակօրէն պարզեց կացութիւնը, յայտարարելով որ Կրէտէի խնդիրը պիտի լուծուի Թուրքիոյ ու Կրէտէի միջեւ գոյանալիք համաձայնութեամբ մը։ Սըր Էտուարտ Կրէյ գործածեց «վեհապետական իրաւունքները» բացատրութիւնը, ինչ որ կարեւոր է։ Բարեբախտութիւն մըն է որ Պ. Ռալլիս իշխանութեան գլուխ անցաւ։ Լաւ կը ճանչնամ զինքը։ Լաւագոյն ապահովութիւններ ընծայեց ինծի։ Եթէ հելլէնական նախորդ դահլիճը իշխանութեան վրայ մնացած ըլլար, վէճը անխուսափելի պիտի դառնար։ Բայց Պ. Ռալլիսի վրայ լիակատար վստահութիւն ունիմ, որովհետեւ տակաւին քաղաքականութեան մը կը հետեւի ան։ Սա կարծիքէն եմ թէ անկեղծութիւնը քաղաքականութեան մէջ աւելի լաւ կը ծառայէ չահերու քան թէ մոլար միջոցները։ Պ. Ռալլիս ետ կը կանչէ երկու հարիւր սպայ, որոնք Բաւմէլի ղրկուած էին՝ մտքերը պատրաստելու համար։ Գիտէի որ քանի չափ սպաներ կան հոն, բայց տեղեկութիւն չունէի որ երկու հարիւրի կը հասնէր անոնց թիւը։ Այդ սպաներուն հանգամանքը և պաշտօնը հաստատող վաւերաթուղթեր գրաւեցինք։ Պ. Ռալլիսի անկեղծ քաղաքականութիւնը պէտք է փոխարինուի. իսկոյն հրաման պիտի տամ՝ որպէս զի դադրեցնեն զինուորական պատրաստութիւններ։ Թան կարեւոր թերթ մըն է, և յանախ լաւ խորհուրդներ կուտայ Յոյներուն. կարծեմ թէ անոնց վրայ լաւ աղդեցութիւն կը գործէ։ Կրէտէն փչալից նուէր մըն է Յոյներուն համար։ Անոնք գործունեայ, ճարտարագործ, աշխատասէր և ձեռներէց են։ Բոլոր պալքանեան պետութիւնները չահաւոր պիտի ելլեն Թուրքիոյ յառաջդիմութեան յարատեւումէն, իսկ Յոյները, մասնաւորաբար, արտաքսեսպէս՝ Թուրքիայէն աւելի պիտի օգտուին Թուրքիոյ բարգաւաճումէն, և այդ բանը իրենց աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլայ քան թէ քանի մը հարիւր հազար մարդոց կցումը։»

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԵՒ ՄԱՐՈՔՈՅ.— Հեռագիրները ծանուցին թէ Սպանիացիները Մէլիլայի մէջ մեծ պարտութեան մը ենթարկուելով հազար մեռեալ և 15,000-20,000 վիրաւոր ունեցած են։ Ուրիշ հեռագիր մըն ալ յետոյ ծանոյց թէ մեռեալներուն թիւն է 200 և վիրաւորներունը՝ 800։ Ցայսմիկ չէ որ երկրորդ հեռագիրը առաջինը կ՚ուղղէ թէ նոր ճակատամարտ մը կը ծանուցանէ։ Այսու հանդերձ առաջին հեռագիրը, որ երեքշաբթի թուականը կը կրէ, կ՚ըսէ.— Ճակատամարտը կատաղի եղաւ։ Սպանիական հինգ վաշտեր մասնակցեցան՝ կիսաբաժնի զօրավարի մը հրամանատարութեանը տակ։ Այդ զօրավարը քարի մը վրայ նստած էր, երբ գլխէն զարնուելով մեռաւ։ Արաբիլի ու Լաս Նավասի որսորդ վաշտերու գնդապետները չարունակեցին յառաջանալ՝ իրենց զինուորներով, որոնց՝ քաջութեան օրինակը տուին։ Այդ սպաներն ալ, ուրիշ սպաներու հետ, զարնուեցան։ Պատերազմի դաշտէն վիրաւորները վերցուած պահուն երկու հոգի վիրաւորուեցան այն գիւղացիներէն որոնք անձնուիրաբար կը ծառայէին շրջուն հիւանդանոցներուն։ Իրիկունը դադրեցաւ ճակատամարտը։ Սպանիացի զինուոր մը ռազմամթերք բերեցաւ երկու ջորիներ խլեց Մարոքցիներու ձեռքէն։ Ճակատամարտին մէջ մեռածներուն յաղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ. թափօրին առջեւէն կ՚երթար Մէլիլայի զինուորական հրամանատարը։ Նաւ մը Մէլիլա ժամանեց սպանական զօրքերով և թնդանօթներով։

—Ներսէրէն Մէլիլա ժամանած Հրեաներ կը պատմեն թէ վերջին ճակատամարտին մէջ Մարոքցիներու կրած կորուստները այնքան շատ են որ չկրնալով դիակները թաղել, հեռու տեղ մը այրեր են հարիւրներով։ Նոյն Հրեաները կ՚ըսեն թէ Ռիֆցիները վհատած են և կը վիճաբանին հաշտութիւն ուզելու պատեհութեան վրայ, սակայն կը վախնան թէ մի՛ գուցէ Մարոքցի զօրավարը իրենց զէնքնկեցութիւնը պահանջէ։

—Մտարիտի մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան երբ Ռիֆ զրկուելիք զինուորները կառափումը կը նստէին։ Ամբոխը կայարան խուժեց և զինուորներուն մեկնումը արգիլեց։ Զօրքերը միացան ժողովրդեան և արքայական պալատան առջեւ խիստ մեծ ցոյց մը կատարուեցաւ։ Զինուոր ու ժողովուրդ կը պոռային.— «Անկցի՛ պատերազմը։ Անկցի՛ Մարոքո»։ Ամէն կողմէ «Կեցցէ՛ բանակը» աղաղակներ օդը կը թնդացնէին։ Ալֆոնս թագաւորը հարկադրուեցաւ ծածկել իր մտահոգութիւնը՝ ժողովրդեան ու զինուորներուն մտային վիճակին հանդէպ։

—Լոնտոնի լրագիրները կ՚ըսեն թէ Սպանիոյ հետ գործ ընող անգլեցի վաճառականները ապահովագրել տալու վրայ են Ալֆոնս թագաւորին կեանքը, առաջը առնելու համար այն վտանգներուն որոնց կրնան ենթարկուիլ երբ Սպանիոյ թագաւորը զոհ երթայ մահափորձի մը։ Մինչեւ տարւոյն վերջը Ալֆոնս ԺԳ.ի կեանքը ապահովագրելու համար հարիւրին տասն ու կէս կը պահանջուի, շատ բարձր գին մը, քանի որ թագաւորը խիստ քաջառողջ է։

—Պարսկլոնայի մէջ դրաքնութիւնը այնքան խիստ է որ կարելի չըլլար հեռագրով կամ նամակով լուր ղրկել։ Կացութիւնը շատ ծանր է։ Ընդհանուր գործադուլ հրատարակուեցաւ։ Բազմաթիւ կիներ ու այրեր (մեծ մասամբ անչխատանկաններ), որոնք զինուորներուն ընկերացան բաւական տեղ, փորձեցին խլել ոստիկաններուն զէնքն. նախատեցին քաղաքային ու զինուորական կառավարիչները. խրատեցին զինուորները որ կառխուսմբ չմտնեն։ Մէկ քանի զօրքեր գեղը

Տառապանքի Օրերէն

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԳԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

Դ.

Քունը բոլորովին փախած էր մեր աչքերէն։ Մարութեան էֆ., բոլոր զօրապետներուն ծանօթն ու բարեկամը ըլլալուն, ամէն կողմէ հրաւէրներ ընդունեց. չէր ուզեր զիս մնակ թողուլ, բայց ես խնդրեցի որ երթար ու ջանար իմանալ թէ Պարթեւեան, Թէրլէմէզեան, Սալսաեան և ընկերները ո՞ղջ են. վասն զի նոյն օրերը իմացանք որ յիշեալ երիտասարդները ոչխարներու նման մորթած էին։ Մենք յոյս ունէինք թէ սխալ լուր մըն էր սա, զի քանի մը օր առաջ անոնց ողջ գտնուիլը ստուգուած էր. սակայն Մարութեան էֆ. տխուր լուրը ստուգած էր ականատեսներէն։

Արշալոյսէն առաջ —ադամամութին— փողերու ահռելի ձայներ սոսկում կը պատճառեն լսողներուն։ Ամբողջ զօրքերը պատերազմական վիճակի մէջ են, պաշարներով շալակաւորուած, անձայն ու թեթեւ տրէխներ հագած. միւս կողմը ձիաւոր զօրքեր, անտառանման, իրարու ետեւէն շարան-շարան կեցած են. կարծես ռուսական բանակին դէմ կռուելու կ՚երթան։ Ի՞նչ էր պատահած, գիտե՞ք։ Օր մը առաջ, փաշային ջրկիր զօրքերը Զառնապատի աղբիւրէն ջուր լեցնելու պահուն, քանի մը զինուած Հայերու կը պատահին՝ Կողպանց գիւղի քարքարուտ լեռներուն մէջ։

Վառուած տուներու խանձահոտը, հոտած դիակներու հոտին միացած, անցորդները կը մահացնեն։ Այս գարշահոտութեանց և դժոխային տեսարաններու մէջէն անցնելով լուռ և անձայն՝ արշալոյսին հասանք Սարբ, իսկ արեւածագին կուռուպաշ գիւղի ձորամէջը, ուր ոստիկան-զինուորներ կրակ վառած ու շուրջը կծկրտած էին երկչոտ նապաստակներու նման։ Երբ զօրքերուն մօտենալը տեսան, անոնք զօրքերէն ու զօրքերը անոնցմէ սկսան վախնալ և ոստիկաններ ձիերնին հեծան ու փախան. երբ զինուորական փողը հետապնդելու հրամանը ըրաւ, նորէն իմացան թէ հայ յեղափոխականներ չէին ձորակը մտնողները։

Փողերու ձայնէն վախնալով Վարագայ լեռը ապաստանող հայ և ասորի գիւղացիներ սկսան լերան անմատչելի վայրերն ելլել, որոնց անցուդարձը արեւու նորածագ ճառագայթներու ներքեւ յայտնապէս կ՚երեւար։ Զինուորական հրամանատարը կը կարծէր որ անոնք զինուած փախստականներն են։ Բայց մենք լաւ համոզուած էինք թէ սխալ էր իր կարծիքը. երբ ան մեր կարծիքն ալ առնել ուզեց, յայտնեցինք որ արդէն քանի մը օր առաջ Առաջնորդարանէն պաշտօնապէս գրուած էր լեռներ ապաստանող անզէն գիւղացիներու մասին. ատոնք՝ Քիւրտերու երկիւղէն՝ լեռը ապաստանած էին։

Զօրքերու հրաման տրուեցաւ ռազմական գիտակցութեամբ լեռը բարձրանալու. քիչ մը ետքը՝ լերան վերի կատարին վրայ հասան զօրքեր և սկսան հրացաններ արձակել, որոնց արձագանգը կարծել տուաւ պահ մը հրամանատար փաշային թէ հակառակ կողմէն ալ կը պատասխանեն. ուստի մեզ հրամայեց որ մենք ալ իր օրինակին հետեւելով քարի ներքեւ մնանք, որպէս զի գնդակահար չըլլայինք հակառակ կողմէն։ Բայց չատ չանցած՝ քանի մը զօրքեր լուր բերին թէ «ահագին բազմութեամբ անմատչելի վայր մը քաշուած են ու կուլան. կը վախցուի որ խաբկանօք մօտեցնեն մեզ ու մէկ անգամէն ջնջեն գոյութիւնիս»։ Փաշան պահ մը խորհելէն յետոյ՝ հարցուց.

—Երբեք հրացան պարպուեցա՞ւ անոնց կողմէն։

—Ո՛չ, պատասխանեց զինուորը։

—Ուրեմն ճիշդ է ձեր կարծիքը, ըսաւ փաշան. դուք ձեր քահանայական սքեմով եթէ երթաք ու մօտենաք, անպատճառ վար կ՚իջնեն քարի գլուխէն ու կը յանձնուին ձեզ։

Լերան գլուխը բաւական բարձր և ամառուան արեգակը չափազանց կիզիչ, ի՞նչ կ՚ըլլայ սեւեր հագնողի վիճակը բարկ արեգական ներքեւ։ Քանի՛ մօտեցայ՝ այնքան լացի ձայները շատցան։ Կը պոռամ բարձրաձայն.

—Մի՛ վախնա՛ք. հայ քահանա՛յ եմ, Առաջնորդարանէն եկած եմ։

Ինծի յանձնուած չորս զինուորներուն հետ միասին ո՛րքան կարելի եղաւ ձիով վերելք կատարեցինք. զառիվարներու վրայ բարձուած եզներ ու էշեր անտէր ձգուած էին. անոնցմէ ոմանք կրոնակի վրայ ինկած ու ոտքերը դէպ ի երկինք ցցած՝ կը տրային. զինուորները կը հասնէին ու խեղճ անասունները կ՚ազատէին իրենց օրհասական վիճակէն։ Այս տեղ ալ ձիերնիս թողուցինք առատ խոտնոցին մէջ և սկսանք հեւ ի հեւ վեր ելլել։ Մոչոր քարի մը քով կանգ առի ու սկսայ դարձեալ բարձրաձայն կանչել միեւնոյն խօսքերով. ահա կեցած տեղէն քիչ հեռու աղուէսի բոյնէ մը մանկամարդ կին մը, ծծկեր երախան գիրկը, դուրս ելաւ ու ոտքերուս պլլուեցաւ հեկեկալով։ Աղեխարշ տեսարանը լացուց ինձ հետ նաեւ զօրքերը։ Հայրական յորդորներով վեր հանեցի լեղապատառ հայախօս ասորի կինը, որ յայտնեց թէ անմատչելի լերան գլուխ հաւաքուողներ Ցօնի գիւղէն ասորի ընտանիքներ են. ատոնք Քիւրտերու երկիւղէն շաբաթէ՝ մը ի վեր փախչելով հոն ապաստանած են. ապա ասորերէն ձայն տուաւ իր միւս ընկերներուն, որոնք իրենց բոյներէն դուրս եկան՝ մեռելներու գոյն սառած։ Խեղճերը ամբողջ շաբաթ մը բոյսերով ապրած էին. ատոնց առաջին խնդիրքն եղաւ «հաց, անօթի ենք»։ Զինուորները իրենց պայուսակներէն հաց հանեցին ու բաշխեցին այս թշուառներուն։

Պատանի մը, հազիւ 10-12 տարեկան, հացի պատառը ձեռքը բռնած՝ վազեց դէպի հաւաքուած բազմութիւնը, ուրախութեան աւետիսը տալու անոնց, վասն զի համոզուեցաւ թէ ազգի կողմէն եկած էի զիրենք հաւաքելու։ Կէս ժամ ետքը լերան գլուխ եղողներու հետ բոլոր պահմատ բազմութիւնը չուրջը հաւաքուեցաւ. ատոնք հետերնիս առնելով վարի Վարագը տարինք, ուր կը սպասէին մեզ հրամանատար Շէմսի փաշան և միւս զօրապետները։ Ամբողջ լեռը չորս կողմէն զօրքերով պաշարուած էր արդէն նախընթաց իրիկունէն սկսեալ։

Պասէիրլ. Ա. ԱՒ. ՔՀՆ. ՇԱՂՈՅԵԱՆ

նեռեցին բարեպաշտ կիներու կողմէ տրուած Սատուածածնայ մէտալիոններ։ Ժողովրդեան գրգռութիւնը աւելի սաստկացաւ այն լուրին վրայ թէ ինը զինուորներ կախաղան հանուած են։ Մէկ քանի գործարաններու տնօրէններ, գործադուլը արգիլել ուզելնուն համար, սպաննուեցան։ Զինեալ գործաւորներու և ոստիկաններու միջև ընդհարումներ կատարուեցան շատ տեղեր։ Բազմաթիւ մեռեալներ ու վիրաւորներ կան։ Զինուորներ չուզեցին կրակ ընել խռովարարներուն վրայ։ Գործադուլ ընողները վանքերը պարպեցին, իբրեւ ապաստանարան գործածելու և վիրաւորներ հոն փոխադրելու համար։ Կ'երեւայ թէ ապստամբութիւնը տարածուած է Բաթալոնիայի ամբողջ նահանգին մէջ։ Վերջին լուրերու նայելով, կառավարութեան ձեռք առած ազդու միջոցները պիտի վերահաստատեն անդորրութիւնը։

—Մարիտէն Թանի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նախարարական փոփոխութեան և կամ զինուորական նախարարութիւն մը կազմելու մասին բնաւ խնդիր եղած չէ։ Մարինա զօրավարը Մէլիլայէն կը հեռագրէ թէ նոր հասնելիք զինուորներով և մարտանաւերու աջակցութեամբը պիտի կրնայ պարտութեան մատնել Մարոքցիները։ Զօրավարը կը յարէ թէ մինչեւ հիմա Սպանիացիներուն կորուստն է 40 սպայ ու 160 զինուոր մեռած և 50 սպայ ու 550 զինուոր վիրաւորուած։ Դրաքննութիւնը խիստ է լրագիրներուն համար, սակայն անոնք կը չարունակեն չափազանցուած ու զգայացուց մանաւոր լուրեր հրատարակել։ Եւմական նախարարը կ'ըսէ թէ զինուորական առաքմանց ծախքերը պիտի կրնայ հոգալ հասոյթներու յաւելուածական մասերովը։

—Վերջին հեռագրի մը նայելով, Պարսկէլոնայի յեղափոխական շարժման պետերը անձնատուր եղեր են իշխանութեանց։ Պարսկէլոնայի մէջ զոհերուն թիւը կարեւոր է։ Թնդանօթները քսաներ անուներ քանդեր են քաղաքին մէջ։ Զինուորական ատեաններ կը գործեն, որոնց վճիռները իսկոյն կը գործադրուին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ. — Թէհրանի երկու նշանաւոր յեղափոխականներ՝ Մուղար-էլ-Միւլք և Ցանի Ազարէդ, որոնք զինուորական ատեանին կողմէ դատապարտուած էին, կախաղան հանուեր են։ Ուրիշ յեղափոխականներ ալ կը ձերբակալուին։ Ժողովրդական ատենաբան մը պատերազմական պաշտօնարանին պատգամէն ճառ մը խօսեցաւ ժողովրդեան՝ պարզելով յեղափոխականներուն գործած ոճիրները։

—Դոնարեդէններու խնդիրը կը յեղաձգէ նախորդ Շահին մեկնումը։ Թէեւ մէկ քանին, մանաւանդ «Տուրիանուր»ը յանձնեց, սակայն միւսներուն համար կ'ըսէ թէ իր անձնական սեպհականութիւնը կը կազմեն։

—Նախորդ Շահին հօրեղբայրը՝ Զըլ-էս-Սուլթան, որ Պարսկաստանի գահուն թեկնածու կը նկատուի և ուրիշ ազատականները կը վախնան թէ վերստին խռովութիւններ երեւան հանէ իր մեքենայութիւններով, Վիեննայէն ուրբաթ իրիկուն ճամբայ ելեր է դէպ ի Թէհրան։ Վիեննայի անգլիական ու ռուսական դեսպանները խնդրած էին անկէ յետաձգել իր ուղեւորութիւնը՝ Թէհրանի արդի կացութեան բերմամբ։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ.—Կ'ըսուի թէ Ռուսիոյ կայսեր և Իտալիոյ թագաւորին տեսակցութիւնը Սբեցիայի առջեւ պիտի կատարուի իտալական նաւատորմին ներկայութեանը՝ ռուս յեղափոխականներու կողմէ մահափորձի մը վտանգէն զերծ ըլլալու համար։

ԼՈՐԴ ՍՈԼԶՊԷՐԻԻ ԱՐՁԱՆԸ. — Հինգշաբթի օր Անգլիոյ արտաքին գործոց պաշտօնարանին մէջ չքեղ պարզութեամբ մը կատարուեցաւ Լորտ Սոլզպէրիի արձանին բացումը, որ կը գտնուի պատուոյ սանդուխին առակը։ Արձանին քօղը վար առնուեցաւ։ Ներկայ էին պահպանողական ու ազատական կուսակցութենէն նշանաւոր պետական մարդեր։ Սըր Էտուարտ Կրէյ ներբող մը կարդաց, ըսելով որ Լորտ Սոլզպէրի վերջին դարուն Անգլիոյ արտաքին գործոց ամէնէն մեծ նախարարը եղած է։ Ցարեց թէ Անգլիոյ մէջ արտաքին գործերու վարչութիւնը միշտ վեր մնացած է կուսակցական վէճերէն։ Արտաքին գործոց նախորդ նախարար Լորտ Լէնսդաուն ալ նոյն մտքով խօսեցաւ։ Արձանն ալ կենդանի երեւոյթ մը ունի։ Լորտ Սոլզպէրի որ Անգլիոյ աղնուականներուն պատմուճանը կը կրէ ուսերուն վրայ, իր սովորական երեւոյթը ունի. գլուխը դէպ ի առաջ ծռած, նայուածքը խոհուն և քիչ մը ցաւագին կեդրոնացած ցոյց տուող դէմքով մը, ինչպէս ունէր կեանքին վերջին օրերուն, երբ լոին կը չրջագայէր Պոլիէօյի ծառուղիներուն մէջ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

Ա. ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

122րդ նիստ, 20 յուլիս 1909

Երեսփ. Ժողովը, երէկ, ընդհանուր գումարում ունեցաւ։ Ատենը բացուեցաւ ժամ 2½ին Ահմէտ Ռիզա պէյի ատենապետութեամբ։ Ատենական գործողութեանց կատարումէն ետքը ատենապետը ոտքի ելաւ և յուզեալ շեշտով մը ծանոյց Ցակոբ էֆ. Պապիկեանի մահը, Թուելով անոր կարողութիւնը և ձիրքերը։ Ահմէտ Ռիզա պէյ ցաւ յայտնեց թէ օսմ. երեսփոխանութիւնը կը զրկուի այնքան պարկեշտ ու հայրենասէր ընկերէ մը։ Բոլոր երեսփոխանները, որոնք յոտնկայս կ'ունկընդրէին, ցաւ յայտնեցին։ Որոշուեցաւ որ Ժողովին կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայ գտնուի յուղարկաւորութեան և հանգուցեալին ընտանիքին ցաւակցութիւն յայտնէ։ Յետոյ կարգ մը գրութիւններ կարդացուեցան և պատկանեալ յանձնաժողովներուն յղուեցան. նաեւ Ծերակոյտին նախագահին մէկ գիրը որով Երեսփ. Ժողովին կողմէ վաւերացած եւմբատացոյցին հասոյթներու մասը կը վերադարձնէր կարգ մը փոփոխութիւններով։ Խնդիրը յղուեցաւ եւմբատացոյցի յանձնաժողովին։ Ապա ձեռք առնուեցաւ եւմբատացոյցի ծախքերու մասին վիճաբանութիւնը։ Տեղեկաբեր Էմրուլլահ էֆ. խօսք առնելով նախ տեղեկութիւններ տուաւ յանձնաժողովին կատարած աշխատութիւններուն վրայ։ Բաւ թէ կառավարութիւնը իրեն սկզբունք ընտրած էր հարիւրին վեց զեղչել բոլոր ծախքերէն, սակայն յանձնաժողովը ատոր համակարծիք չէր, վասն զի կային ծախքեր զորս առնուազն հարիւրին հինգ զեղչել կարելի էր՝ օրինակի համար կայս. անձնական գանձուն. իսկ կային ուրիշ վարկեր ալ, ինչպէս հանրային կրթութեան, զորս պէտք էր աւելցնել։ Պէտք է նկատի առնել նաեւ թէ բռնապետութեան օրով անպէտ ու մեծ ամսաթոշակներով պաշտօններ տեղծուած էին, մինչդեռ շատ քիչ վճարում կ'ըլլար ստորադաս պաշտօնեաներուն։ Եւմբատացոյցը հինգ միլիոն օսմ. ոսկիի բաց մը ունի։ Արտասովոր ծախքերը և Ատանայի արկածեալներուն յատկացուած 150,000 ոսկին այդ դումարին մէջ չեն։ Էմրուլլահ էֆ. բաւ թէ Ժողովը պէտք չէ վրդովի այդ բացին համար. ուրիշ Պետութիւններ, որոնք Թուրքիոյ հիմակուան պայմաններուն ենթարկուած են, ինչպէս Իտալիա Բրիսբիի օրով, եւմբատացոյցի աւելի մեծ բացեր ունեցան։ Կարելի է ատիճանաբար եւմբատացոյցը հաւասարակշռել՝ երկրին մէջ ապահովութիւնը վերահաստատելով, ինչ որ տուրքերու գանձումը պիտի աւելցնէ և վաճառականութիւնը պիտի զարգացնէ։ Էմրուլլահ էֆ. խնդրեց Ժողովէն իր մտադրութիւնները վերապահել յառաջիկայ տարուան եւմբատացոյցին, որ երեք ամիսէն պիտի ներկայացուի. իսկ ներկայ տարուանին քուէարկութիւնը փութացնել, որպէս զի մինչեւ յուլիսի վերջը Ծերակոյտին կողմէ ալ քննուի և յետոյ կայս. վաւերացման ենթարկուի։ Առժամայ եւմբատացոյցներուն պատճառաւ Պետութիւնը 100,000 ոսկիի աւելորդ ծախք մը ունեցած է։ Ատենապետը Ժողովին չնորհակալութիւնները յայտնեց եւմբատացոյցի յանձնաժողովին և անոր տեղեկաբերին։ Յետոյ ձեռնարկուեցաւ ծախքերու ընդհանուր վիճաբանութեանը։ Այսրնի երեսփոխան Իսմայիլ Սբագը էֆ. յանձնաժողովին չնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ, բաւ թէ եւմբատացոյցը պիտի չկրնայ քուէարկել մինչեւ որ այլի առջեւ չունենայ զանազան վարկերու վերաբերեալ արդարացուցիչ տեղեկագիրները։ Ուրիշ երեսփոխաններ յայտարարեցին թէ այդ տեսակ բանի մը պէտք չկայ։ Սբագը էֆ. յանձնաժողովին տեղեկաբերին հետ վիճաբանութիւն մը ունենալէ ետքը վար իջաւ՝ բողոքելով։ Իսմէր Ցէվզի էֆ. առաջարկեց իսկոյն ձեռնարկել եւմբատացոյցին զանազան գլուխներուն վիճաբանութեանը։ Բոզմիտի էֆ. բաւ թէ կառավարութիւնը պէտք է յառաջիկայ տարուան եւմբատացոյցը ժամանակին ներկայացնէ Ժողովին, որպէս զի չհարկադրուի առանց վիճաբանութեան քուէարկել։ Տեղեկաբերը բաւ թէ ճավիտ պէյ, հիմա եւմբատական նախարար, եւմբատացոյցի յանձնաժողովին տեղեկաբեր եղած ատեն յայտարարած էր նոյն ատենի եւմբատական նախարարին թէ եւմբատացոյցը եթէ նոյեմբեր 1ին չներկայացնէ, պարտաւանքի քուէ պիտի առաջարկէ։ Էմրուլլահ էֆ. յարեց.—«Հիմա կարգը իմս է միեւնոյն յայտարարութիւնը ընելու ճավիտ պէյի՝ այժմ եւմբատական նախարար։» Ճավիտ պէյ յայտարարեց թէ կը խոստանայ յառաջիկայ տարուան եւմբատացոյցը նոյեմբեր 1ին ներկայացնել, պայմանով որ Երեսփ. Ժողովը վերջնականապէս քուէարկէ ներկայ եւմբատացոյցը մինչեւ օգոստոս 1։ Ճավիտ պէյ յարեց թէ այլապէս չի կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել, վասն զի եւմբատացոյցի մը պատրաստութեան համար երեք ամսուան պէտք կայ։ Եւմբատացոյցին ծախքերը քսան գլուխներու մէջ նշանակուած են։ Կառավարութեան ծրագրին համաձայն ծախքերու ընդհ. գումարն է 30,299,516 ոսկի և յանձնաժողովին տեղեկագրին նայելով ալ 29,971,106։ Ծախքերը, նախորդ տարիին հետ բաղդատելով, 3,147,908 աւելի են, միւս կողմէ 1,175,241 ոսկիի զեղչ մը ալ կայ։ Ցաւելումները եղած են պատերազմական նախարարութեան (959,272), ծովային նախարարութեան (368,618), ոստիկան-գին.ու (340,578) և առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց (341,667)։ Ծախքերու զեղչը կատարուած է նախ կայս. անձնական գանձուն և յետոյ Հանրային Պարտքի Վարչութեան համար։ Տեղեկաբեր Էմրուլլահ էֆ. համառօտ պատմութիւնը ըրաւ Հանրային Պարտքի Վարչութեան. կարդացուեցան ծախքերուն զանազան մասերը՝ նոյն Վարչութեան Թողուած հասոյթները, փոխառութեանց տոկոսները ու գլխավճարները, առժամայ փոխառութիւնները և երկաթուղիի ընկերութեանց վճարուող քիլոմէդրական երաշխաւորութիւնները։ Ճանձնաժողովին տեղեկագրին համաձայն այդ ծախքերուն ընդհանուր գումարն է 8,294,262 ոսկի՝ նախորդ տարիէ 488.074 ոսկի պակաս։ Ժողովը ընդունեց Հանրային Պարտքի Վարչութեան ծախքերուն ամբողջութիւնը։ Մէկ քանի երեսփոխաններ դիտել տուին թէ այդ Վարչութեան պաշտօնեաները մեծամեծ ամսաթոշակներ կը ստանան։ Բիզա փաշա բաւ թէ նոյն վարչութիւնը թոյլ չի տար եւմական նախարարութեան քոնդրոլի ենթարկել անոր եւմբատացոյցին զանազան վարկերը։ Եւմբատական նախարար Ճավիտ պէյ պատասխանեց թէ Հանրային Պարտքի Վարչութեան հաշուետուութիւնները բաց են ամէնուն առջեւ։ Մնաց որ յանձնաժողով մը կազմուած է այդ Վարչութեան պաշտօնեաներուն վերակազմութեանը համար։ Էրկէրիի երեսփոխան Միւֆիտ պէյ բաւ թէ Բոնսորիէներու միացմանը առեն 18 միլիոն ոսկիի չափ զեղծում մը գործուած է, ուստի խնդրոյն վերաբերեալ տեղեկագիրները պէտք է ներկայացնել՝ պատասխանատուութիւնները ճշդելու համար։ Ճավիտ պէյ պատասխանեց թէ զեղծումներ եթէ գործուած են, Երեսփ. Ժողովը կրնայ յանձնաժողով մը կազմելով քննութիւն կատարել տալ։ Եպարքոսը, որ ներկայ էր, բաւ թէ Սահմադրութեան տրամադրութեանց համաձայն, քուէն պէտք է դադրիցին հետ համախորհուրդ տրուի և ոչ թէ ուղղակի Երեսփ. Ժողովին կողմէ. եթէ տարակոյս մը ծագի, Ծերակոյտը պէտք է հրաւիրուի՝ խնդիրը լուծելու համար։ Ատենապետը բաւ թէ եւմական նախարարը մասնակցած է վիճաբանութեանց, ինչ որ բաւական է։ Առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց նախարար Նորատունկեան էֆ. 700,000 ոսկի պահանջեց Երկրագործական Պանքային համար, որպէս զի կարելի ըլլայ փոխառութիւն ընել կարօտ երկրագործներուն։ Եւմական նախարարը անկարելի նկատեց, ըսելով որ երեքուն պարտքերուն գումարը 20 միլիոն ոսկի է. նախ պէտք է այդ գումարը վճարել և յետոյ ուրիշ բանի վրայ խորհիլ։ Ճավիտ պէյ խոստացաւ հանգամանաց թոյլատրութեամբ արդիւնքը շուտով ներկայացնել։ Ատենը պահ մը փակուելէ ետքը վերստին բացուեցաւ։ Զինուորական ատեանները օրինագիծը քուէարկուելէ յետոյ, ձեռք առնուեցաւ եւմբատացոյցին կայս. անձնական գանձուն դլուխը, որ քուէարկուեցաւ։ Վեհապետին տարեթոշակն է 28,073,546 ղրուշ, առաջին քարտուղարու սենեկապետ՝ 252,000 կայսերազուն իշխաններ, հարէմ և այլն՝ 18,210,000, գումար 51,567,027 ղրուշ։ Ծերակոյտին ու Երեսփ. Ժողովին ծախքերն ալ քուէարկուեցան՝ առաջինը՝ 5,891.000 և երկրորդը՝ 15,482,000։ Էնկիւրիի երեսփոխան Թալաթ պէյ առաջարկեց ջնջել 12,000 ոսկիի տարեկան վարկը՝ երկու իշխանուհիներուն օժիտին համար, սակայն այդ առաջարկութիւնը չընդունուեցաւ։ Ժամ 9ին ատեանը փակուեցաւ։ Վիճաբանութիւնները այսօր պիտի շարունակուին։

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱԶԳ.—Ամէն անոնք որ կը փոփոքին իրենց զանակները արձանագրել տալ իրը աշակերտ յառաջիկայ տարեշրջանին համար, կամ թեկնածու են ուսուցչական կամ ուրիշ պաշտօններու Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի մէջ, կը հրաւիրուին ներկայանալ տեսչութեանս՝ յառաջիկայ շաբաթէն սկսեալ մինչեւ 1 սեպտ., երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը կէս օրէ առաջ ժամը 10էն 12 (Ը. Ե.)։

Տնօրէնութիւն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԵՀԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.—Բարիզէն կիրակի օրուան Թուականով հետեւեալը կը հեռագրեն Թանինի.— «Պ. Ֆալիէռի և Զարին միջեւ կատարուած տեսակցութեան կարեւոր մասը գրաւած են արեւելեան խնդիրները։ Այսօր Պ. Պ. Բիշոն ու Իզվոլսքի ալ միեւնոյն խնդրոյն վրայ պիտի տեսակցին։ Երկու կողմին ալ ընդունած սկզբունքն է օգնել ու աջակցիլ Թուրքիոյ և իրաց վիճակը պահպանել։ Լաւ ազդեցութիւն մը չըներ այն պարագան որով յայտնի չէ թէ Կ. Պոլսոյ կառավարութեան իշխանութիւնը բացորոշապէս ո՛րուն ձեռքը պիտի մնայ։»

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ.—Աւստրիոյ հեռագրական գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ Սուլթանին ու Զարին յառաջիկայ սեպտ.ին տեսակցութիւնը գրեթէ որոշուելու վրայ է։ Բանակցութիւն կը կատարուի թէ Սուլթանը Լիվատիա պիտի երթայ թէ Զարը Վոսփորէն անցած միջոցին տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ։

ՀԵՐՔՈՒՍ.— Թանին կը հերքէ այն լուրը թէ Եւրոպա գտնուող օսմ. երեսփ. պատուիրակութիւնը հեռագրած ըլլայ Երեսփ. Ժողովի ատենապետին թէ այս միջոցիս նախարարական փոփոխութիւն մը լաւ ազդեցութիւն մը պիտի չգործէ Եւրոպայի մէջ։

ՀԱՄԻԻՏ Կ'ՈՒԶԷ ԵՂԵՐ ՓԱԽՉԻ.— Թանին իբրեւ սխալ կը հերքէ Կ. Պոլսէն Նոյէ Ֆրայէ Բրեսեի ուղղուած հետեւեալ լուրը. — «Ծարօրինակ կերպով երեւան հանուեցաւ թէ Ապտ-իւլ-Համիտ փախչելու մտադիր է և թէ այդ ծրագրին իրականացմանը համար ուղած է քանակցիլ իր կուսակիցներուն հետ։ Համիտ Ալլա-Թինի Վիլլայէն վռնտած էր իր կիներէն երկուքը, իբրեւ թէ միշտ իրարու հետ կռուելնուն համար։ Այդ կիները փրնտռուեր և անոնց վրայէն գտնուեր են նամակներ՝ ցոյց տուող թէ Համիտ իր կուսակիցներուն հետ յարաբերութեամբը փախչիլ կ'ուզէ։»

ԳՈՒՀԱԼԻՔԸ.— Նոյէ Ֆրայէ Բրեսեի Կ. Պոլսէն հեռագիր մը հրատարակած է՝ ծանուցանող թէ Երիտասարդ Թուրքերը առաջարկեր են Բեամիլ փաշայի որ եպարքոսութիւնը ընդունի՝ Երեսփ. Ժողովին դեր-ատենապետ Թալաթ պէյը ներքին գործոց նախարար ըլլալու պայմանով, բայց Բեամիլ փաշա մերժեր է։ Թանին կ'ըսէ թէ այդ լուրը սխալ է։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ կուսակալ կարգուեցաւ Լաթաքիոյ կառավարիչ Մէհմէտ Ալի պէյ, որ մարդասիրական մեծ ծառայութիւններ մատոյց Ատանայի ու Հալէպի նահանգաց աղէտալի դէպքերուն ատեն։

«ՍԻՐԻՐԸ ՍԱՒԻՐԱՑԻ ՀՈՒՐԻՐԻՑԻԴ»Ի արտօնատէրերէն Նաւահանգիստի վերատեսչութեան արկղակալ Բեազիմ պէյ հինգշաբթի օրուընէ ի վեր անհետացած ըլլալով, ոստիկանութիւնը դադրեցուց նոյն թերթին հրատարակութիւնը։

ՊՈԼՍՈՅ Թաղ Դասսապ թաղը գրանուած «Բէհպէրը Սաատէթ» երկսեռ վարժարանին տեսչութիւնը որոշած է օսմ. հպատակ հայ, յոյն, պուլկար ու հրեայ հինգական աղքատ աղջիկներ ընդունիլ ձրիաբար։

ԿՐԵՏԷԻ ԽՆԴԻՐԸ.— Թանին կ'ըսէ թէ նախարարութիւնը որոշած է հաստատամութեամբ գործել, որպէս զի Կրետէի խնդիրը դիւանագիտական ճամբով և օսմ. շահերուն համապատասխան եղանակով կարգադրուի։

—Եենի Կազէտա ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Հանեայի մէջ տեղւոյն քրիստոնեաներուն կողմէ պարզուած հելլենական դրօշը դեռ վար առնուած չէ։ Տեղւոյն օտար հիւպատոսները այդ պարագան հեռագրեր են իրենց կառավարութեանց։ Զորս տէրութիւնները նորէն ծանուցեր են Բ. Դրան թէ օսմ. կառավարութեան վեհապետական իրաւունքները պիտի պահպանուին և ատոր համար ամէն միջոց ձեռք պիտի առնուի, որով պէտք չէ յուզուիլ։

—Կ'ըսուի թէ հելլէն դրօշը պարզել տուողն է Կրետէի մետրապոլիտը։

—Կրետէի իսլամները որոշեր են ամէն ամէն բանի տոկալով չգաղթել և իրենց տեղերը մնալ։

ԵԼՄԻՒՆ.—Բ. Դուռը որ Եէմէնի բարեկորոգումներովը կը զբաղի, որոշեց նախ այդ նահանգին կուսակալ կարգել Իմամ Եահեա Համիտէտտինը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.—Շաբաթ առտու Թուրքերեւուլկար սահմանագլուխին վրայ օսմ. զինուորներ դուրս եւած էին՝ սահմանագիծին վրայ հսկողութիւն կատարելու։ Երբ Դարբանի զօրանոցին մօտ հասան, պուլկար զինուորները, որոնք դարանակալ եղած էին, հրազէն պարպելով յարձակեցան և օսմ. զինուորներն ալ փոխադարձաբար պատասխանեցին։ Իրիկունը պուլկար զինուորները, բազմաթիւ պուլկար գիւղացիներով, նորէն գացին նոյն զօրանոցը և առաջուընէ աւելի բուռն յարձակում մը կատարեցին։ Օսմ. զինուորները երկրորդ անգամ ըլլալով փոխադարձաբար պատասխանեցին։

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅԺՈՂՈՎ. — Եգիպտոսի մէջ երկու տարիէն, համիսլամական համաժողով մը պիտի գումարուի՝ Սէլիմ-էլ-Պախրի Շէյխին նախագահութեամբ։ Բաղաքական խնդիրները բացարձակապէս դուրս ձգուած են և միայն իսլամութեան վերաբերեալ ընկերական խնդիրներ նկատողութեան պիտի առնուին։ Նշանաւոր բոլոր իսլէմները հրաւիրուած են այդ համաժողովին։

ԲԱՂԱՏԱՐԱՊԵՏ Հաղիմ պէյի հրաժարականը ընդունուելով անոր յաջորդեց կայս. Թանդարանին տնօրէնի օգնական Լտֆէմ Փաշազատէ Խալիլ պէյ, որ Գենիա կը գտնուի և հեռագրով Կ. Պոլիս հրաւիրուեցաւ։

ՀԱՅԱԿԳՈՐԾՆԵՐԸ երէկ նորէն պնդեցին թէ հացը 50 փարայի չեն կրնար ծախել, բայց քաղաքապետութիւնը մերժեց անոնց դիմումը։

ՀՐԴԵՀ.—Այս առտու ժամ 11ին մօտ հրդեհ ծագեցաւ Ղալաթիոյ քարափին վրայ քարափի Ընկերութեան գրասենեակէն, որ երկու մասերովը ամբողջովին այրեցաւ։ Ապահովագրական իւրպէն ընկերութիւնը չէնքը ու կարասիները ապահովագրած էր։

ԵԼԼՏԵՂԻ ՀԱՆԴԻՍՈՆԵՐԸ.— Անցեալ օր խօսեցանք այն կարգադրութեան վրայ, որուն համաձայն, 20 ղրուշնոց պարգեւաւոր տոմսակ մը գնողը իրաւունք պիտի ունենայ չորս մուտքի տոմսակ՝ Եելտրզի դարասանները մտնելու և վիճակահանութեան մը մասնակցելու համար։ Շահելիք պարգեւներն են 20,000 ղրուշէն մինչեւ 100 ղրուշ։ Ուրախութեամբ կ'իմանանք որ սեղանաւորական հասատատութեանց պետերը իրենց հովանաւորութեան տակ առած են այդ պարգեւաւոր տոմսակներուն զետեղումը։ Հանդէսին կարգադիր Մասնախումբին նախագահ Պ. Բիսաա շրջաբերական մը ուղղելով Պոլսոյ սեղանաւորական մեծ հասատատութեանց և վաճառատուներուն, խնդրած է մասնակցիլ յիշեալ պարգեւաւոր տոմսակներու վաճառման։ Պ. Հիւսէյն, Անատոլուի երկաթուղիի Ընկերութեան կողմէ, 3000 պարգեւաւոր տոմսակ բաժնել կուտայ երկաթուղիին անցած տեղերը։ Պ. Տէգիէս 2000 տոմսակ ուղած է Օսմ. Պանքայի կեդրոնատեղիին և իր գաւառական ճիւղերուն համար։ Երկրագործական Պանքան 2000 տոմսակ ստորագրուած է, Շիրքէթի Խայրիէն՝ 1000. Բերայի վաճառատանց մէջ կատարուելիք բաշխումը Պ. Պէյքերի յանձնուած է։ Պ. Սիլէյ ալ տոմսակներ պիտի զետեղէ շոգենաւային ընկերութեանց մօտ։ Սեղանաւորական կամ ուրիշ հասատատութեանց պետերէն, վաճառատուններու տէրերէն և առհասարակ ամէն անոնցմէ, որոնք կը փափագին դիւրութիւններ ընծայել տոմսակներու զետեղումին, կը խնդրուի իրենց առաջարկը յղել Պ. Ա. Հիւրմիւզլի, Ղալաթիա, Ազարեան խան։ Ձծախսուած տոմսակները կրնան ետ դարձուիլ յիշեալ հասցէին։ Այս աջակցութիւններէն զատ, Կարգադիր Մասնախումբը զանազան լուսայափոխներու, լրագրավաճառներու և ծխավաճառներու դիմած է, որոնց տոմսակներ պիտի յանձնուին %ին 5 զիղչով։ Մեւեւնոյն պայմաններով տոմսակ ծախողներէն կը խնդրուի դիմել Պ. Պ. Տիամանտիի և Բօլօմայոյի, Ղալաթիա, Խալիլ փաշա փողոց, Բիանքօճի խան, թիւ 5 և 7։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Սրտի անհնարին անձկութեամբ և անկարագրելի նոզկանքով մեն է որ սա բոպէիս աչք կը պարտցնեմ Ատանայէն ղրկուած Իքիսալի մը տողերուն վրայ՝ զուգադիպուած անմահ Պապիկեանի անսպասելի անհետացումին և ուղղուած մեծ հայրենասէրին և մեծ ուղղամտին։ Չեմ գիտեր թէ յարգանքի պակասութիւ՞ն մըն է դէպի հոյակապ մարդուն յիշատակը, երբ տակաւին իր մարմինը հողին չյանձնուած և ամէն Հայու սիրտը կսկիծով փոթորկած սա բոպէին խօսքը կ'ընեմ այն անիծապարտ գաղանին, զոր՝ հանրութեան աչքին թող փչելու համար՝ կառավարութիւնը վերջապէս բարեհաճութիւնն ունեցաւ բանտ նետելու, բայց որ նորէն, իր արգելարանին ալ խորէն, կը շարունակէ իր կատղած չար հաջիւններովը վրդովել հանրային խաղաղութիւնը, և մանաւանդ Պապիկեանին վսեմ ու աղուոր հոգին, որ անչուշտ այլ եւս վեր է բոլոր այդ կարգի եղեռնաշունչ լուտանքներու հասողութենէն, հանգչած Անդէնին սուրբ և կապոյտ

ՅՇՈՒ
ՎՂՈՑԻՎԱՆՈՒ Ֆ. ԺԱՄՈՒ

ԶՈՂՈՒՍՅԱ

Ոչ մի դարաշրջան չունեցավ այնքան դժբախտություններ, որքան մեր դարը։ Ամեն դարաշրջան ունեցել է իր դժբախտությունները, ամեն դարաշրջան ունեցել է իր դարավոր հարվածները, ամեն դարաշրջան ունեցել է իր դարավոր հարվածները։

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ Ս. ՇԹԱՅՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ԶԳԵՍՏԵՂԷՆԻ

ՊԱՏԵՀ ԱՌԻԹ ԵՒ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՎԵՐԶԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽԻՍՏ ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Այս վաճառման առթիւ մեր յանախորդները կանանց ամենեն նորաձեւ զգեստեղէններու ընտիր մթերք մը պիտի գտնեն, ինչպես նաեւ fac-բուսիկեր, սքանչելի պլուզներ ճերմակ պաթիսթէ եւ գծաւոր կտաւէ, պլբակայէ ժիլեր եւ ժիլբոնեներ՝ խիստ զեղչուած գիներով:

Ամբողջ զգեստ, երկայն ժաքէթ, սեւ ու ֆանթէզի	160
Բարտքսիւ, բարձր նորոյթի համաձայն, վայելուչ ձեւով	80
Ամբողջ զգեստ տղոց համար (երեք կտոր), անգլ. չըվիոթէ	60
Ամբողջ զգեստ, այրերու համար, կտաւէ	45
Ամբողջ զգեստ, այրերու համար, գոտիով, կտաւէ	40
Բոսթիւմ, տղոց համար, անգլ. չըվիոթէ	40
Բոսթիւմ, տղոց համար, կտաւէ, շարժուն և կրկնակ օձիքով, ընտիր	30
Բանթալոն անգլ. չըվիոթէ	30
Բանթալոն, երիտասարդներու համար, անգլ. չըվիոթէ	20
Բանթալոն կտաւէ	15
Վէսթօն, սեւ ալբակայէ ու ֆանթէզի	20
Ժիլէ, ճերմակ բիքէէ կամ ֆանթէզի	10
Ջէֆիրէ շապիկ	15
Զբօսաշրջիկի շապիկ, ամրան յատուկ	15
Հեծելանորդներու համար գուլպայ	10
Վարտիք՝ ընտիր զէֆիրէ	10
Վարտիք՝ լաւ տեսակ կտաւէ	15
Թեւնոցի կոճակ	3
Բիժամա, զէֆիրէ և յարմար գոյներով	25
Ֆանէլա, էքրիւ, այրերու համար	10
Սեւ գուլպայ, տոկուն տեսակէ	2
Գուլպայ, վայելուչ տէսէնով	4
Գուլպայ, գունաւոր, գծաւոր և սեւ՝ լուսանցիկ	7
Գողկապ, կալիկուլա, կապուելիք, բոլորովին նոր տէսէններով	9
Անգլ. գաւազան, ՍԲՕՐԴ, չատ չիք	5
Բոսթիւմներ թրիքոյէ, ֆանէլայէ և վարտիք սքանչելի նկարներով	25
Դիշերազգեստ, մետաքսէ ասեղնագործութեամբ	20
Կարնէթիւր սանար, կանանց համար	5
Անգլ. թաշկինակ (երկվեցեակը)	8
Պաթիսթէ թաշկինակ, սքանչելի տէսէններով, երկվեցեակը	14
Զեռքի սրբիչներ	3
Ճամբորդութեան պայուսակ, կաշիէ և ամուր	50
Զեռնոց, կիներու համար	7
Ճամբորդութեան պայուսակ, կաշիէ և ամուր	30
Հոտեղէն, սրուակը	8
Նրբահոտ աճառի տուփը՝ երեք հատ	5
Առողջապահական ձգափոկ	6
Զգափոկ, տղոց համար	3
Ծնրակապ, շատ գործնական դրութեամբ	3
Գոգնոց, նորաձեւ տէսէններով և կերպասներով	6
Կակուղ օձիքի մեծ մթերք, ճերմակ և գունաւոր	3
Թաղեայ կակուղ գլխարկ, այրերու համար	20
Գլխարկ ԲԱՆԱՄԻՆԷ	8
Բրօթէքթէօր-վէթման	5
Քաշ-քօրսէ, ֆանթէզի	5

ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԸ

Վաճառատան մօտալուտ ընդարձակման առթիւ անբաղդատելի ՊԱՏԵՀ ԱՌԻԹ բոլոր ճիւղերուն մէջ

ԹԵՐԹՕՆ "ԱՐԵՒԵԼՔ,,Ի (73)

ՀԱՄԻՏԵԱՆ ՐԷԺԻՄԸ

Գրեց՝ ԲՕԼ ՏԸ ՌԷԿԼԱ

ՎԵՐԶԱԲԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Համիտ փոյթ չի տաներ երկրին վիճակը ճանչնալու, և այդ մասին զինքը լուսաբանել՝ կը նշանակէ իսկոյն կասկած հրաւիրել իր վրայ: Գրաւոր զեկոյցներ միայն կ'ընդունի դիւանագիտական մարմնէն: Ոչ արտաքին գործոց նախարարը, օ՛չ պալատաս առաջին քարտուղարը ինքզինքին չպիտի վտանգէին՝ իրենց եղած դիտողութիւնները հաղորդելու համար Սուլթանին:

«Թէվֆիգ փաշա երբեք Սուլթանին չէ յայտնած Աւստրիոյ և Ռուսիոյ դեսպաններուն կողմէ եղած ազդու դիտողութիւնները Մակեդոնիոյ ու Անատոլուի արեւելեան մասին համար: Այդ դեսպանները յայտարարած են թէ նոյն նահանգներուն մէջ տիրող անիշխանութիւնը պիտի յանգէր Հայաստանի ու Քիւրիստանի կորստեան և Մակեդոնիոյ ինքնօրէն պետութեան մը վերածումին:

«Այս վերջին իրողութիւնները նկատի առնելով պէտք է յիշել որ տիրող անիշխանութիւնը Ապտիւլ-Համիտի գործն է, և այս վերջինը իր անձնական ապահովութեան համար նպաստաւոր կը գտնէ զայն: Ուրիշ անձերու միջեւ եղած միութիւն մը՝ Համիտի տեսակէտով՝ վտանգ մը կը ներկայացնէ, վտանգ մը որուն քով բան մը չէ հողային կորուստը:»

Ի՞նչ կրնանք ըսել այսպիսի յայտարարութենէ մը յետոյ: Սոսկալի չէ՞ ան, երբ մանաւանդ այդ յայտարարութիւնը կ'ըլլայ այնպիսի լրագրի մը կողմէ, որ յաճախ Թուրքիոյ բարեկամն ու պաշտպանը հանդիսացած է:

Արդարեւ, մարդ սարսուռ կը զգայ, խորհելով թէ Համիտ երկիրը ի՞նչ կացութեան մէջ իր յաջորդին պիտի ձգէ: Անուռելի բան պիտի ըլլայ այդ կացութիւնը: Ոչ միայն իր բոլոր սահմանագլուխները խրամատուած պիտի ըլլան, այլեւ Թուրքիա անկարող պիտի դառնայ կռուելու զինքը շրջապատող և քսան տարի առաջ իրեն հպատակ եղող փոքր տէրութեանց դէմ: Երկրին վարիչ դասակարգը մինչեւ ոսկորները փտախտ վարակուած պիտի ըլլայ Համիտին ետքը:

Թերեւս Թնդանօթներ ու նոր ռճով զէնքեր պիտի ձգէ Համիտ, բայց զանոնք գործածելու համար, դանձուն մէջ դրամ չպիտի գտնուի, քանի որ բոլոր հասոյթները իւրացուցուած են:

Այդ պայմաններուն մէջ՝ ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ վիճակը, և նոր Սուլթանը ի՞նչ ահագին գործ ունի կատարելիք, եթէ չուզեր Օսմանցիներուն վերջին Սուլթանը ըլլալ:

Ահա ատ է որ պիտի քննենք հոս: «Պաշտօնական Թուրքիա» անուն մեր գործին մէջ ապացուցած ենք թէ Խրիմի պատերազմին և Բարլզի դաշնագրին յաջորդող դէպքերը մեծապէս փոխած էին Ռուսերուն փառաւորութեան սկզբնական նպատակը: Դէպ ի Կ. Պոլիս իր արշաւանքին մէջ անդամալուծուած ու Սեւ Ծովու մէջ նաւային տիրապետութենէ զուրկ մնացած, Ռուսիա ստիպուած էր դէպ ի արեւելք հարաւ յառաջանալ, և նուաճումներ ընելէ յետոյ, իր յառաջապահները մղել մինչեւ Աֆղանիստանի սահմանագլուխները, այսինքն անգլ. Հնդկաստանէն երկու քայլ ապդին, ուր պիտի արշաւէ ուշ կամ կանուխ:

Այդ պայմաններուն մէջ՝ ռուսական փառաւորութեանց նպատակէտը օրէ օր հեռանալուն, Կ. Պոլսոյ գրաւումը չունի այն կարեւորութիւնը զոր ունէր վերջին դարուն սկիզբը:

Ռուսերէրքական վերջին պատերազմը, հակառակ Ռուսիոյ յաջողութեանց, զգալապէս փոխած է յաղթականին դիրքը հանդէպ պարտուածին. կը խորհինք թէ Կ. Պոլսոյ առումը Ռուսիոյ համար փուչ մը պիտի ըլլայ, ուրկէ դժուարաւ պիտի ազատի, և որ մեծապէս պիտի վնասէ իր յառաջխաղացման դէպ ի Ծայրագոյն Արեւելք:

Եւրոպական ամէն տէրութենէ աւելի Ռուսիա կը շահագրգռուի օսմ. կայսրութեան պահպանումով, թէ՛ սա պատճառաւ որ Թուրքերու կը վերաբերի այդ կայսրութիւնը և թէ անոր համար որ իր եւրոպական մասին մէջ պալքանեան նոր պետութիւններէն մէկուն կը վերաբերի ան, օրինակի համար Պուլկարիոյ: Անխուսափելին տեղի պիտի ունենայ, եթէ երբեք նոր Սուլթանը շարունակելով Համիտի ցաւալի մոլորումները, բարենորոգումներ չներմուծէ, առանց որոյ՝ երկիրը չի կրնար գոյութիւն ունենալ:

Մեր կարծիքը սա է թէ Ռուսիա ամէն տէրութենէ աւելի չան ունի որ իր ասիական կողքը պահպանուի չէզոք տէրութեան մը, այսինքն «էթա թամքօն»ի մը կողմէ, դիւանագիտական նոր բացատրութեան մը համաձայն: Բայց այդ տէրութիւնը իրմէ կախում ունենալու է, որպէս զի ի չահ իրեն պահպանէ նեղուցներու ազատ ըլլալը. նմանապէս այդ տէրութիւնը պէտք է հարկ եղած ուժը ունենայ՝ իր անկախութիւնը պահպանելու համար, որպէս զի կարեւոր դեր մը խաղայ ապագայ դաշնակցութեան մէջ՝ որ իր մէջ պիտի ունենայ Սեւ Լեռ, Պուլկարիա, Սերպիա և Ռումանիա:

(Շարունակելի)

Հրատարակիչ ԳԱՐԵԳԻՆ ՀՕՍԱՆՆԵԱՆ